

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію **Шиліної Галини Анатоліївни**
«Методика дистанційного навчання української мови
учнів основної школи»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова)

Реалізація Національної доктрини розвитку освіти в Україні, Державної національної програми «Освіта», Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», динамічність економічних і соціокультурних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, кардинальні зміни в способах поширення та використання інформації зумовлюють еволюцію освітніх технологій, сприяють активному впровадженню дистанційної освіти як одного з напрямів реформування й стратегічного розвитку освітньої системи України.

Ефективність застосування дистанційних технологій в освітній галузі значною мірою залежить від рівня підготовленості вчителів до реалізації дистанційного навчання, належного навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення, а також від готовності учнів навчатися в умовах дистанційної освіти. З огляду на зазначене, дослідження Шиліної Галини Анатоліївни є на часі, оскільки репрезентує методику дистанційного навчання української мови учнів 8-9 класів основної школи, яка завдяки інформаційним технологіям відкриває нові траєкторії навчання, розширює можливості всіх суб'єктів навчально-виховного процесу.

Дисертаційна праця Г. А. Шиліної виконана відповідно до наукової теми «Розвиток компетентностей суб'єктів освітнього процесу в системі неперервної освіти» (державний реєстраційний номер ДР № 0113U007511), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради. Проте, на нашу думку, потребує уточнення, чому роботу виконано в Бердянському державному педагогічному університеті.

Рецензоване дослідження добре структуроване: містить вступ, три розділи, що розв'язують актуалізовані проблеми з максимальною повнотою і глибиною, з логічною послідовністю викладу матеріалу, висновки, список використаних джерел. Значний інтерес становлять додатки до роботи. Вони суттєво посилюють практичне значення дослідження.

Вступ витримано в традиційному ключі з дотриманням усім необхідних вимог. У ньому обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, чітко й логічно визначено мету і завдання, окреслено об'єкт та предмет, наведено застосовані методи дослідження, розкрито наукову новизну й практичне значення здобутих результатів, що засвідчує володіння авторкою сучасними прийомами наукової роботи.

У першому розділі «Психолого-педагогічні засади дистанційного навчання української мови в допрофільних класах» Г. А. Шиліна виокремила, уточнила, розкрила сутнісні характеристики базисних понять «дистанційне навчання», «дистанційне навчання української мови в основній школі», «інформаційно-комунікаційні технології навчання української мови в основній школі». Їх осмислення дало змогу авторці обґрунтувати концептуальні підходи до вдосконалення змісту й організації дистанційного навчання української мови в основній школі, окреслити головні завдання навчання української мови за допомогою дистанційних технологій.

Дисертантка на підставі глибокого аналізу теоретико-методологічного надбання вітчизняної та зарубіжної науки дійшла цілком слушного висновку, що «нова форма навчання (дистанційна) регулюється такими дидактичними принципами, як науковість, системність, зв'язок теорії з практикою, диференціація; має різні форми подання матеріалу й реалізовується шляхом застосування дистанційної форми як окремої форми навчання української мови» (с. 45).

До позитивних моментів слід віднести той факт, що Г. А. Шиліна розкрила психологічні передумови навчання учнів мови в умовах розвитку електронного освітнього простору, що не лише підсилило рецензоване дослідження, а й посприяло розкриттю предмета вивчення з різних боків,

визначенню в подальшому ефективних методів і прийомів навчання, побудові системи роботи з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня.

Варто відзначити і детальний, кваліфікований, проведений на належному науковому рівні аналіз спеціальної літератури з проблеми проектування дистанційного навчання. Це послугувало підґрунтям для уточнення педагогічних вимог до організації контролю за дистанційним навчанням учнів; розроблення методичних рекомендацій з питань організації дистанційних курсів з української мови для учнів 8-9-их класів; інформаційно-змістового наповнення навчальних модулів, стилю тексту, обсягу і структури дистанційних курсів; комплексу вправ, тестів для контролю і самоконтролю до уроків української мови у 8-9-их класах; Слушною є думка Г. А. Шиліної, що в електронному навчальному курсі слід дотримуватися ієрархії впорядкованої системи цілей навчання Б. Блума.

Дисертантка переконливо доводить, що найбільш поширеними в навчанні учнів-онлайн є модифіковані (очні, дистанційні форми) моделі навчання, пропонує структуру дистанційно-очних уроків на основі типології уроків О. М. Біляєва, виокремлює 5 етапів дистанційно-очного навчання (організаційно-настановний, самостійна робота учнів під керівництвом учителя, контроль знань учнів (підсумкова контрольна робота за I семестр); самостійна робота під керівництвом учителя, контроль знань школярів (підсумкова контрольна робота за II семестр, підведення підсумків навчання за рік (2 тижні)); ґрунтовно виписує типи та структуру онлайн-уроків, занять факультативів, курсів за вибором на дистанційній платформі Moodle.

Добре спланований та успішно проведений експеримент, описаний у третьому розділі дисертації – «Експериментально-дослідне дистанційне навчання української мови за розробленою методикою» – дає нам підстави стверджувати, що загальні висновки є достовірними. Представлена експериментальна програма містить усі елементи для ґрунтовного й повноцінного дослідження: мету, етапи, організацію і перебіг навчання, принципи, підходи, методи, форми, засоби навчання. Розроблена методика безперечно вдосконалює сучасний навчально-виховний процес, сприяє підвищенню рівня знань, умінь і навичок учнів.

На всіх етапах дослідження, описаних у трьох розділах дисертації, зроблено узагальнення і висновки. Загальні висновки цілком відтворюють результати проведеного аналізу і засвідчують повну їх узгодженість з тими завданнями, що визначено у вступній частині.

Оцінюючи наукову новизну й достовірність дослідження, які не викликають жодних сумнівів, зазначимо, що найбільш суттєвими і важливими результатами, що містяться в дисертації, є такі положення:

- *розроблення й обґрунтування методики дистанційного навчання української мови учнів 8-9-их класів на заняттях факультативів та курсах за вибором;*
- *уточнення змісту базисних понять (дистанційне навчання, дистанційне навчання української мови в основній школі, інформаційно-комунікаційні технології навчання української мови в основній школі);*
- *обґрунтування психолого-педагогічних засад дистанційного навчання української мови учнів основної школи;*
- *розроблення навчально-методичного забезпечення дистанційних курсів, онлайн-занять з української мови та курсів за вибором;*
- *удосконалення змісту й організації дистанційного навчання української мови учнів основної школи.*

Уважаємо, що теоретичні й практичні результати дисертації є достовірними, що забезпечено теоретичним і практичним обґрунтуванням вихідних положень методики дистанційного навчання української мови учнів основної школи, використанням комплексу методів дослідження, адекватних його предметові, меті й завданням, узгодженістю з відповідними положеннями законодавчих і нормативних документів, достатнім обсягом вибірки, експериментальною перевіркою розробленої методики, якісним та кількісним аналізом експериментальних даних із застосуванням методів математичної статистики.

Отримані Г. А. Шиліною теоретичні та практичні результати є суттєвим внеском у розвиток української лінгводидактики, що полягає в розробленні,

обґрунтуванні й упровадженні в навчально-виховний процес основної школи методики дистанційного навчання української мови учнів 8-9-их класів та навчально-методичного забезпечення дистанційних курсів. Вони будуть корисними в навчанні української мови в загальноосвітніх школах, гімназіях, колегіумах, ліцеях, у змісті дисциплін з методики навчання української мови та методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі, у розробленні методичної літератури, у системі підвищення кваліфікації вчителів-словесників.

Одержані наукові результати, винесені на захист, є особистим досягненням здобувачки. Їх оприлюднено на різного рівня науково-практичних конференціях і достатньо висвітлено в 14 наукових публікаціях, уміщених у 5 наукових фахових виданнях України та 1 зарубіжному виданні, що вповні відповідає вимогам до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Зміст автореферату цілком відповідає основним положенням дисертації. Хоча варто зазначити, що він не позбавлений окремих прикрих недоглядів. Так, на с. 6 у рубриці «Публікації» йдеться про антологію перспективного педагогічного досвіду, проте в переліку публікацій (с. 15-16) її не вказано. Натомість, кілька праць апробаційного характеру в списку публікацій продубльовано.

Як і кожне новаторське, самостійне дослідження, не позбавлена певних недоліків та елементів сумніву в окремих місцях і рецензована дисертація, а саме:

1. На нашу думку, у підрозділі 1.2 недостатньо уваги приділено специфічним принципам дистанційного навчання української мови, зокрема не розкритим залишається питання, у чому вони виявляються.

2. На с. 43 зазначено, що в дистанційному навчанні спираються на ті самі методи, що й у традиційному, однак, відмінність полягає в тому, що застосування форм і методів роботи прогнозується на етапі розробки дистанційних курсів чи комп'ютерних навчальних систем. На нашу думку, слід було чіткіше вказати на відмінності в застосуванні методів саме дистанційного

навчання. На с. 45, 85 йдеться про інтерактивні методи «Монетка», «Іграшка», «Рефлексія». З огляду на неусталеність цих методів їхній зміст теж потребує пояснення.

3. На с. 116, 169, 251 дисертантка оперує поняттям «регіональний текст», не пояснюючи його. Тож не зрозуміло, що мається на увазі під «регіональним текстом».

4. Уважаємо, що не варто було деталізувати результати опитування за окремими класами, а краще подати їх комплексно (див., приміром, с.102).

5. Загалом схвально оцінюючи розділ 3, присвячений експериментально-дослідному навчанню, висловлюємо припущення про перевантаження його зайвою інформацією, яку можна було винести в додатки (зразки вправ і завдань, методику обчислення результатів експерименту). Натомість більш детально можна було подати якісний аналіз отриманих даних, тим паче, що результати експериментального дослідження, подані в таблицях та рисунках, в окремих випадках аналізуються кількісно, що, звісно, свідчить про ефективність методики дистанційного навчання, але не підкреслює, які умови або чинники забезпечували позитивну динаміку.

6. Рецензована праця лише б виграла, якби авторка в другому висновку до дисертації (с. 204) більш повно розкрила психологічні засади організації дистанційного навчання української мови учнів основної школи. Тим паче, що вони добре виписані у тексті дисертації, зокрема на с. 55, 60-61.

7. На жаль, авторці не вдалось уникнути окремих огріхів у мовному, стилістичному та технічному оформленні тексту дисертації, приміром: одного й того ж матеріалу (с. 32), *заставлятимуть* (с. 67), *з жовтня* (с. 165); *«Виникло питання: чи можлива орієнтація дистанційного навчання в середній школі на педагогічну систему І. Ф. Гербарта»* (с. 33), *«Засоби масової інформації вже давно увійшли в наше життя, є невід'ємною його частиною»* (с. 48) та ін.

Проте, зазначені зауваження мають переважно дискусійний характер і жодним чином не применшують теоретичного і практичного значення роботи і не знижують загальної високої оцінки.

Дисертація Шиліної Галини Анатоліївни «Методика дистанційного

навчання української мови учнів основної школи» є самостійною завершеною працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані теоретичні та експериментальні результати, що в сукупності є суттєвими для подальшого розвитку вітчизняної лінгводидактики. Дисертація відповідає п. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка – Шиліна Галина Анатоліївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
перший проректор з навчальної та
науково-педагогічної роботи
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

О. А. Копусь

20 червня 2016 р.

